

SOUDNÍ DVŮR ES – PROSINEC 2006 A LEDEN 2007

Po dvou měsících opět přinášíme přehled aktuálních rozsudků Soudního dvora ES, které jsou zajímavé z hlediska právní praxe v České republice.¹

OCHRANA SPOTŘEBITELE A ARBITRÁŽNÍ DOLOŽKY SPOTŘEBITELSKÝCH SMLUV

Rozsudek ze dne 5. prosince 2006, Cipolla, C-94/04 a C-202/04 (velký senát, generální advokát M. Poiares Maduro)

Pravidla Společenství v oblasti hospodářské soutěže – Vnitrostátní režimy týkající se advokátního tarifu – Stanovení profesních tarifů – Volný pohyb služeb

(55) *Podstatou těchto dvou otázek Corte d'appello di Torino je, zda článek 49 ES brání právní úpravě, která absolutně zakazuje odchýlit se smluvně od minimálních odměn stanovených takovým tarifem, jaký je dotčen v původním řízení, v případě úkonů, které mají jednak povahu úkonu v soudním řízení, a jednak jsou vyhrazeny advokátům.*

(56) *Je třeba připomenout, že článek 49 ES nevyžaduje pouze vyloučení jakékoliv diskriminace poskytovatele služeb usazeného v jiném členském státě z důvodu jeho státní příslušnosti, ale rovněž odstranění jakéhokoliv omezení, i když se toto omezení použije bez rozdílu na vnitrostátní poskytovatele i na poskytovatele z jiných členských států, pokud může znemožnit nebo ztížit činnost poskytovatele usazeného v jiném členském státě, ve kterém legálně poskytuje podobné služby (viz zejména rozsudky ze dne 29. listopadu 2001, De Coster, C-17/00, Recueil, s. I-9445, bod 29, jakož i ze dne 8. září 2005, Mobistar a Belgacom Mobile, C-544/03 a C-545/03, Sb. rozh. s. I-7723, bod 29).*

(57) *Soudní dvůr již mimoto rozhodl, že uvedený článek 49 ES brání použití jakékoli vnitrostátní právní úpravy, která činí poskytování služeb mezi členskými státy obtížnější než čistě vnitrostátní poskytování služeb v určitém členském státě (viz výše uvedené rozsudky De Coster, bod 30 a uvedená judikatura, jakož i Mobistar a Belgacom Mobile, bod 30).*

(58) *Přitom zákaz odchýlit se smluvně od minimálních odměn upravených takovým tarifem, jaký je stanoven italskými právními předpisy, může učinit obtížnějším přístup advokátů usazených v jiném členském státě, než je Italská republika na italský trh právních služeb, a tedy může omezit výkon jejich činností poskytování služeb v posledně uvedeném členském státě. Na tento zákaz se tedy nahlíží jako na omezení ve smyslu článku 49 ES.*

(59) *Uvedené omezení totiž zbavuje advokáty usazené v jiném členském státě, než je Italská republika, možnosti účinněji konkurovat, prostřednictvím požadavku nižších odměn, než jsou odměny stanovené tarifem, advokátům trvale usazeným v dotyčném členském státě, a disponujícím proto většími možnostmi získat si klienty než advokáti usazení v zahraničí (viz obdobně rozsudek ze dne 5. října 2004, CaixaBank France, C-442/02, Sb. rozh. s. I-8961, bod 13).*

(60) *Navíc takto stanovený zákaz omezuje volbu příjemců služeb v Itálii, protože tito nemohou použít služby advokátů usazených v jiných členských státech, kteří by v Itálii nabízeli své služby za nižší cenu, než je cena vyplývající z minimálních odměn stanovených tarifem.*

(61) *Nicméně takové omezení může být odůvodněno, pokud odpovídá naléhavým důvodům obecného zájmu a za předpokladu, že je způsobilé zaručit uskutečnění cíle, který sleduje, a nepřekračuje rámec toho, co je nezbytné k jeho dosažení (viz zejména rozsudky ze dne 5. června 1997, SETTG, C-398/95, Recueil, s. I-3091, bod 21, a výše uvedený Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, bod 37).*

¹ Poslední přehled aktuální judikatury Soudního dvora (za měsíce říjen a listopad) viz *Soudní rozhledy* č. 1/2007.

Skutkový základ sporu: Spory v řízeních, ze kterých vzešly předběžné otázky, byly svojí podstatou velmi podobné: klienti italských advokátů napadali výši odměny, kterou jim měli vyplatit za poskytnuté služby. Poukazovali přitom na to, že je výše této odměny určena advokátním tarifem, přičemž se od ní nelze za žádných okolností odchýlit. Tuto skutečnost pak napadli s ohledem na porušení pravidel hospodářské soutěže, ke kterému tím mělo dojít, a rovněž s poukazem na volný pohyb služeb. Pokud se týká prvního argumentu, Soudní dvůr již v podobném případě² o způsobu stanovování výše odměny advokátů rozhodoval. Porušení pravidel hospodářské soutěže neshledal a tento svůj závěr potvrdil, přestože jej žalobci v hlavním řízení i Komise vyzývali k přehodnocení tohoto názoru. V tomto směru je zajímavé věnovat pozornost stanovisku generálního advokáta Madura, jenž se v krátkosti věnuje hodnotám, které respektování vlastní judikatury ze strany Soudního dvora sleduje.³ V následující krátké anotaci se věnujeme argumentu druhému: možnému konfliktu pevného stanovení odměny advokáta se svobodou volného poskytování služeb.

Poznámky k rozsudku: Jak vyplývá z výše citovaných pasáží rozsudku, Soudní dvůr shledal, že pevné stanovení odměny advokáta omezuje svobodu volného pohybu služeb. Na druhou stranu, v následující části rozsudku, která navazuje na tento závěr, Soudní dvůr ponechává italským soudům možnost, jak toto omezení ospravedlnit. V tomto směru Soudní dvůr přijímá argumenty italské vlády v tom smyslu, že by nadměrná soutěživost mezi advokáty mohla vést k soutěži mezi nimi v oblasti cen, což by v důsledku mohlo vést ke snížení kvality jimi poskytovaných služeb.⁴ Přetaveno do principiálních argumentů, mohla by utrpět ochrana spotřebitelů – klientů advokátů, spolu s řádným výkonem spravedlnosti.⁵ Soudní dvůr ponechává na italských soudech, aby posoudily, zda je stanovení cen způsobilé zajistit respektování těchto zájmů a zároveň tak činí přiměřeným způsobem, přičemž jim k tomu poskytuje pouze vodítka obecnějšího charakteru.⁶ Konečná odpovědnost (tak zcela správně) leží na vnitrostátních soudech.

UZNÁNÍ A VÝKON ROZSUDKU PRO ZMEŠKÁNÍ A PRÁVO NA OBHAJOBU

Rozsudek ze dne 14. prosince 2006, ASML, C-283/05 (první senát, generální advokát P. Léger)

Soudní příslušnost, uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech – Nařízení (ES) č. 44/2001⁷ – Uznávání a výkon – Článek 34 bod 2 – Rozhodnutí pro zmeškání – Důvody odmítnutí – Výraz žalovaný, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, který „měl možnost“ využít opravného prostředku proti rozhodnutí – Nedoručení rozhodnutí

(38) Jak uvedl generální advokát v bodech 58 a 60 svého stanoviska, čl. 34 bod 2 nařízení č. 44/2001 má za cíl zejména zabránit tomu, aby se žalovaný, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, dovolával porušení práv obhajoby až v řízení o uznání a výkonu v dožadovaném státě, pokud měl možnost uplatnit svá práva využitím opravného prostředku proti dotčenému rozhodnutí ve státě, v němž proběhlo původní řízení.

(39) Článek 34 bod 2 nařízení č. 44/2001 nicméně nepředpokládá, že žalovaný je povinen podniknout další kroky, které jdou nad to, co je obvyklá řádná péče při obraně svých práv,

² Rozsudek ze dne 19. února 2002, Arduino, C-35/99, Recueil, s. I-1529.

³ Stanovisko GA Madura, body 27-30. Rozsudek je rovněž zajímavý z hlediska určení rozsahu pravomoci Soudního dvora odpovídat na otázky vzešlé ze sporů, jež se týkají „čistě vnitrostátní situace“. Srov. rozsudek bod 30 a zejména stanovisko GA, bod 19.

⁴ Rozsudek, bod 62.

⁵ Rozsudek, bod 64.

⁶ Rozsudek, bod 65-69.

⁷ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

jako jsou kroky spočívající v informování se o obsahu rozhodnutí vydaného v jiném členském státě.

(40) V důsledku toho k tomu, aby bylo možno mít za to, že žalovaný, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, měl možnost, ve smyslu čl. 34 bodu 2 nařízení č. 44/2001, využít opravného prostředku proti rozhodnutí pro zmeškání v jeho neprospěch, musí znát obsah tohoto rozhodnutí, což předpokládá, že rozhodnutí mu bylo doručeno.

(41) Je třeba nicméně upřesnit, jak poznamenaly ve svých vyjádřeních předložených Soudnímu dvoru rakouská a německá vláda a vláda Spojeného království, že řádné doručení rozhodnutí pro zmeškání, to jest dodržení všech pravidel použitelných na tyto formální náležitosti, nepředstavuje nezbytnou podmínku pro to, aby se o žalovaném mělo za to, že měl možnost využít opravného prostředku.

(42) Jak uvedl generální advokát v bodě 65 svého stanoviska, čl. 34 bod 2 nařízení č. 44/2001 vede v tomto ohledu k vytvoření paralely mezi návrhem na zahájení řízení a rozhodnutím pro zmeškání.

(43) Doručení návrhu na zahájení řízení a doručení rozhodnutí pro zmeškání, provedená řádně a v dostatečném časovém předstihu, který umožní žalovanému připravit se na jednání, totiž umožňují ve stejném rozsahu zajistit dodržení jeho práv před soudem státu, v němž proběhlo řízení.

(44) V důsledku toho systematika nařízení č. 44/2001 nevyžaduje, aby se na doručování rozhodnutí pro zmeškání vztahovaly striktnější podmínky, než jsou podmínky uvedené v čl. 34 bodě 2 tohoto nařízení ohledně doručování návrhu na zahájení řízení.

(45) Přitom pokud jde o návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost, čl. 34 bod 2 nařízení č. 44/2001 zrušuje nezbytnou podmínku formální řádnosti uvedenou v čl. 27 bodě 2 Bruselské úmluvy, jak bylo připomenuto v bodě 20 tohoto rozsudku.

(46) Podmínkou pro vyloučení důvodu neuznání nebo nevykonání uvedené ve zmíněném ustanovení tedy nemusí nutně být doručení řádné ve všech ohledech, ale musí jí být přinejmenším znalost obsahu rozhodnutí v dostatečném předstihu, který žalovanému umožňuje přípravu na jednání před soudem.

(47) Proto jak uvedl generální advokát v bodě 69 svého stanoviska, musejí být formální požadavky, které musí splňovat toto doručení, srovnatelné s požadavky stanovenými zákonodárcem Společenství v čl. 34 bodě 2 nařízení č. 44/2001, pokud jde o návrhy na zahájení řízení, takže pouhá formální vada, která nezasahuje do práv obhajoby, nemůže stačit k použití výjimky z důvodu neuznání nebo nevykonání.

(48) V důsledku toho k tomu, aby bylo možno mít za to, že žalovaný měl „možnost“, ve smyslu čl. 34 bodu 2 nařízení č. 44/2001, využít opravného prostředku proti rozhodnutí pro zmeškání, musel znát obsah tohoto rozhodnutí takovým způsobem, aby se mohl v dostatečném předstihu připravit k účinnému uplatnění svých práv před soudem státu, v němž proběhlo původní řízení.

(49) S ohledem na výše uvedené je třeba na položené otázky odpovědět tak, že čl. 34 bod 2 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že žalovaný „měl možnost“ využít opravného prostředku proti rozhodnutí pro zmeškání vydanému vůči němu pouze tehdy, pokud skutečně znal obsah tohoto rozhodnutí na základě doručení provedeného v dostatečném časovém předstihu, který mu umožnil přípravu na jednání před soudem státu, v němž proběhlo původní řízení.

Skutkový základ sporu: Žalované společnosti v hlavním řízení uložil nizozemský soud

povinnost zaplatit částku 219 918,60 eur, zvýšenou o úroky. K řízení před tímto soudem však nebyla žalovaná řádně předvolána (předvolání jí bylo doručeno až několik dní poté, kdy proběhlo jednání před soudem). Stejně tak jí nebyl doručen rozsudek pro zmeškání. Úspěšná strana v tomto řízení, společnost ASML, se pak obrátila s žádostí o uznání a výkon tohoto rozsudku na rakouské soudy. Ty však její žádost zamítly s poukazem na ustanovení článku 34 bodu 2 nařízení č. 44/2001. Ten stanoví, že rozhodnutí se neuzná, „jestliže žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost“. Jádrem sporu (a předběžných otázek, předložených rakouským Nejvyšším soudem) pak bylo určení, zda formulace „mít možnost využít opravných prostředků proti rozsudku pro zmeškání“ znamená požadavek, aby „toto rozhodnutí bylo řádně doručeno žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebo zda stačí, že tento žalovaný se o jeho existenci dozví ve fázi řízení o výkonu rozhodnutí probíhajícího v dožádaném členském státě“.⁸ Společnost ASML, která žádala výkon rozhodnutí, totiž argumentovala, že žalovaná má možnost využít opravného prostředku v rámci řízení o výkonu rozhodnutí.

Poznámky k rozsudku: Soudní dvůr společnosti ASML za pravdu nedal. Ve svém rozsudku velice jednoznačným způsobem zdůrazňuje svoji vůli zajišťovat právo na obhajobu účastníků řízení. To nesmí být narušeno za účelem zajištění volného pohybu soudních rozhodnutí.⁹ Soudní dvůr se rovněž odvolává na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, přičemž vyzdvihuje skutečnou možnost výkonu práva na obhajobu před pouhými formálními podmínkami.¹⁰

Tento neformalistický postoj Soudního dvora však míří i opačným směrem: Soudní dvůr výslovně upřesňuje, že právo na obhajobu, které má článek 34 bod 2 nařízení chránit, nevyžaduje, aby byly splněny všechny formální náležitosti na doručení rozsudku. Nutné pouze je, aby strana byla seznámena s obsahem rozhodnutí v dostatečném předstihu tak, aby se mohla připravit na jednání před soudem.¹¹

OCHRANNÉ ZNÁMKY A VNITROSTÁTNÍ PŘÁVNÍ PŘEDPISY

Rozsudek ze dne 14. prosince 2006, Nokia, C-316/05 (první senát, generální advokátka E. Sharpston)

Ochranná známka Společenství – Článek 98 odst. 1 nařízení (ES) č. 40/94¹² – Jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení – Povinnost soudu pro ochranné známky Společenství vydat příkaz, kterým se třetí osobě zakazuje pokračovat v takovém jednání – Pojem ‚zvláštní důvody‘ pro nevydání takového zákazu – Povinnost soudu pro ochranné známky Společenství přijmout příslušná opatření k zajištění dodržování takového zákazu – Vnitrostátní právní předpisy, které stanoví obecný zákaz jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení, doplněný trestními sankcemi

(55) Z odpovědí na druhou a třetí otázku vyplývá, že zákonodárce Společenství zavedl povinnost soudů pro ochranné známky Společenství jednak zakázat, pokud tu nejsou zvláštní důvody pro to, aby tak nečinily, pokračovat v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu

⁸ Rozsudek, bod 15.

⁹ Rozsudek, body 23 a 24.

¹⁰ V tomto smyslu rovněž odlišuje nařízení č. 44/2001 od Bruselské úmluvy (Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (O.J. 1972, L 299, s. 32) – srov. rozsudek, bod 20.

¹¹ Rozsudek, bod 46.

¹² Nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství (Úř. věst. 1994, L 11, s. 1; Zvl. vyd. 17/01, s. 146.

porušení ochranné známky Společenství, a jednak přijmout příslušná opatření k zajištění dodržování tohoto zákazu.

(56) Podle čl. 14 odst. 1 nařízení „se porušení ochranné známky řídí podle ustanovení hlavy X [nařízení] vnitrostátními právními předpisy upravujícími porušení národní ochranné známky“.

(57) Povaha opatření uvedených v čl. 98 odst. 1 druhé větě nařízení je takto určena vnitrostátními právními předpisy členského státu soudu pro ochranné známky Společenství, ke kterému byla podána žaloba, jak vyplývá z výslovného odkazu na tyto předpisy uvedeného v tomto ustanovení. Jak v tomto ohledu zdůraznila generální advokátka v bodě 42 svého stanoviska, členským státům přísluší stanovit v jejich vnitrostátním právu účinná opatření k tomu, aby se zamezilo pokračování v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení ochranné známky Společenství.

(58) Naproti tomu zákonodárce Společenství tím, že zavedl obecnou povinnost soudů pro ochranné známky Společenství přijmout taková opatření, vydají-li příkaz, kterým zakazují pokračovat v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení, vyloučil možnost, aby vnitrostátní právo členského státu podmínilo přijetí uvedených opatření splněním dodatečných podmínek.

(59) Je tedy namístě vykládat čl. 98 odst. 1 druhou větu nařízení v tom smyslu, že neodkazuje na vnitrostátní právní předpisy, pokud jde o podmínky provádění opatření stanovených uvedenými předpisy, která jsou způsobilá zajistit dodržování zákazu pokračovat v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení ochranné známky Společenství, ale že vyžaduje, aby o těchto opatřeních bylo rozhodnuto, jakmile byl vydán příkaz, kterým se zakazuje pokračovat v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení. Z toho zejména vyplývá, že soudy pro ochranné známky Společenství jsou povinny přijmout taková opatření, aniž by přihlížely k podmínkám požadovaným k jejich provedení použitelnými vnitrostátními předpisy.

(60) Kdyby tomu bylo jinak, nebylo by dosaženo cíle, k němuž směřuje čl. 98 odst. 1 nařízení, jímž je chránit jednotným způsobem na celém území Společenství právo, jež vzniká z ochranné známky Společenství, proti nebezpečí porušení. Zákaz pokračovat v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení, který by nebyl doplněn příslušnými opatřeními k zajištění jeho dodržování, by byl totiž do velké míry zbaven odrazujícího účinku.

(61) Tím spíše je tedy nepodstatné, že za rovnocenných skutkových okolností neumožňují vnitrostátní právní předpisy vnitrostátním soudům doplnit takovými opatřeními zákaz pokračovat v jednání, které představuje porušení národní ochranné známky. V tomto ohledu je namístě připomenout, že první směrnice Rady ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách (Úř. věst. 1989, L 40, s. 1), sice harmonizovala obsah práv, jež vznikají z národních ochranných známek, nikoliv však žaloby směřující k vynucení dodržování těchto práv třetími osobami.

(62) Na čtvrtou otázku je tedy třeba odpovědět, že čl. 98 odst. 1 nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že soud pro ochranné známky Společenství, který vydal příkaz, kterým se žalovanému zakazuje pokračovat v jednání, které představuje porušení nebo hrozbu porušení ochranné známky Společenství, je povinen přijmout ta z opatření stanovených vnitrostátními právními předpisy, jež jsou způsobilá zajistit dodržování tohoto zákazu, i kdyby tato opatření nemohla být na základě těchto předpisů přijata v případě obdobného porušení národní ochranné známky.

Skutkový základ sporu: V řízení před předkládajícím švédským Nejvyšším soudem požadovala společnost Nokia, kterou zřejmě není třeba blíže představovat, aby byl dovozci J. Wärdellovi uložen zákaz pod sankcí pokuty používat při své obchodní činnosti označení, která mohou vyvolat záměnu s ochrannou známkou společnosti Nokia. Při celní kontrole totiž švédské orgány zjistily, že některé z výrobků, které žalovaný dovážel, nesly neoprávněně tato označení. J. Wärdell uvedl, že se tyto výrobky dostaly do dodávky omylem. Vzhledem k jeho předchozí bezúhonnosti pak soudy na nižších stupních rozhodly, že mu zákaz pod sankcí pokuty není na místě uložit. Společnost Nokia se však obrátila s opravným prostředkem na švédský Nejvyšší soud. Ten předložil Soudnímu hned několik zajímavých předběžných otázek, týkajících se mezi uvážení soudů pro ochranné známky při ukládání zákazu porušení pod sankcí pokuty, který upravuje článek 98 nařízení č. 40/94.

Soudní dvůr zde dovodil, že je třeba pojem „zvláštní důvody“, při jejichž splnění soud zákaz uložit nemusí, vykládat úzce. Důvod, na který poukazyval žalovaný v hlavním řízení, tedy že nebezpečí, že by pokračoval v porušování práva na ochrannou známku společnosti Nokia, není zjevné a je i jinak omezené, tímto zvláštním důvodem není.¹³ Ve středu naší pozornosti je však poslední otázka švédského soudu: do jaké míry se při ukládání těchto zákazů má vnitrostátní soud řídit ustanoveními vnitrostátního práva. Na ně totiž výslovně odkazuje článek 97 odst. 1 nařízení č. 40/94.

Poznámky k rozsudku: Jak je patrné z citovaných částí rozsudku, Soudní dvůr zde vnitrostátní soudy vyzývá, aby přijaly účinná opatření k zajištění plného účinku zákazu porušování ochranné známky, a to i nad rámec vnitrostátních právních předpisů. Tento závěr pak odůvodňuje jak požadavkem na efektivní vynucování takového zákazu, tak potřebou zajistit jeho jednotné uplatňování v rámci celého Společenství.¹⁴ Zatímco s prvním argumentem lze souhlasit (ačkoliv je možné se ptát, proč Soudní dvůr považuje apriorně veškerou vnitrostátní legislativu za neúčinnou, přestože na ni odkazuje samo nařízení), argument druhý vyvolává pochyby. Zbaveny omezujícího rámce vnitrostátní právní úpravy jsou soudy postaveny před otázkou, co všechno lze považovat za potřebná a účinná opatření k zajištění stanoveného zákazu. Bez asistence Soudního dvora (a tím pádem i dalších předběžných otázek, které prodlužují celé řízení a zároveň také naplňují omezenou kapacitu Soudního dvora) si proklamovanou „jednotnost“ lze představit jen velmi těžko. Výsledkem podle našeho názoru bude opět nejednotné vynucování zákazu porušování ochranné známky, tentokrát však způsobené rozdílným rozhodováním soudů v jednotlivých členských státech, namísto existencí rozdílné legislativy. Pokud tedy není Soudní dvůr připraven sjednocovat praxi všech soudů v Evropské unii prostřednictvím desítek předběžných otázek. S ohledem na problémy, se kterými se potýká, o tom lze pochybovat.

ODPOVĚDNOST ČLENSKÉHO STÁTU A MOŽNOSTI JEHO OSPRAVEDLNĚNÍ

Rozsudek ze dne 25. ledna 2007, Robins a další, C-278/05 (druhý senát, generální advokátka J. Kokott)

Ochrana zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele – Směrnice 80/987/EHS¹⁵ – Provedení – Článek 8 – Systémy podnikového nebo mezipodnikového důchodového připojištění – Dávky ve stáří – Ochrana nabytých nároků – Rozsah ochrany – Odpovědnost členského státu z důvodu nesprávného provedení směrnice – Podmínky

¹³ Rozsudek, body 20-36.

¹⁴ Rozsudek, bod 60.

¹⁵ Směrnice Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, Úř. věst. L 283, s. 23; Zvl. vyd. 05/01, s. 217.

(75) *Odpovědnost členského státu z důvodu nesprávného provedení tohoto ustanovení je tak podmíněna zjištěním, že tento stát zjevně a závažným způsobem překročil meze, kterými je ohraničena jeho posuzovací pravomoc.*

(76) *Za účelem určení, zda je tato podmínka splněna, musí vnitrostátní soud, kterému je předložena žaloba na náhradu škody, vzít v úvahu všechny skutečnosti, které jsou pro situaci, jež je mu předložena, příznačné (rozsudek ze dne 30. září 2003, Köbler, C-224/01, Recueil, s. I-10239, bod 54).*

(77) *Mezi těmito skutečnostmi jsou zejména, kromě stupně jasnosti a přesnosti porušeného pravidla a rozsahu prostoru pro uvážení, který toto pravidlo ponechává vnitrostátním orgánům, úmyslný nebo neúmyslný charakter nesplnění povinnosti nebo způsobené škody, omluvitelnost nebo neomluvitelnost případného právního pochybení, okolnost, že postoj zaujatý orgánem Společenství mohl přispět k opominutí nebo přijetí nebo zachování opatření nebo vnitrostátní praxe odporující právu Společenství (viz výše uvedené rozsudky [ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame, C-46/93 a C-48/93, Recueil, s. I-1029], bod 56, a Köbler, bod 55).*

(78) *V projednávané věci musí předkládající soud vzít v úvahu stupeň jasnosti a přesnosti článku 8 směrnice, co se týče vyžadované úrovně ochrany.*

(79) *V tomto ohledu je namístě zdůraznit, že ani účastníci původního řízení, ani členské státy, které předložily vyjádření, ani Komise nebyli schopni přesně uvést, jaký je podle nich stupeň minimální ochrany vyžadovaný směrnicí, pokud se má za to, že neukládá zajištění v plném rozsahu.*

(80) *Mimoto, jak bylo uvedeno v bodě 56 tohoto rozsudku, ani článek 8 směrnice, ani žádné jiné její ustanovení neobsahuje prvky umožňující přesně stanovit minimální úroveň vyžadovanou pro ochranu nároků na dávky.*

(81) *Předkládající soud bude moci vzít v úvahu rovněž zprávu Komise KOM(95) 164 konečnou, ze dne 15. června 1995 (nezveřejněnou v Úředním věstníku Evropských společenství), o provádění směrnice členskými státy, která byla dovolávána ve vyjádřeních předložených Soudnímu dvoru a ve které Komise došla k závěru (s. 52): „Zdá se, že různá pravidla [přijatá Spojeným královstvím] odpovídají požadavkům stanoveným článkem 8 [směrnice].“ Jak uvádí generální advokátka v bodě 98 svého stanoviska, taková formulace totiž mohla, bez ohledu na její opatrnost, podpořit postoj dotyčného členského státu ohledně provedení směrnice.*

(82) *Je tedy namístě odpovědět na třetí otázku tak, že v případě nesprávného provedení článku 8 směrnice podléhá odpovědnost dotyčného členského státu zjištění, že uvedený stát zjevně a závažným způsobem překročil meze, kterými je ohraničena jeho posuzovací pravomoc.*

Skutkový základ sporu: Žalobci v hlavním řízení byli zaměstnanci společnosti v likvidaci. Díky systému důchodového pojištění, zavedenému ve Spojeném království, byli pojištěnci důchodového systému financovaného touto společností. V důsledku likvidace společnosti vplynulo, že aktiva důchodového systému nepostačují k pokrytí všech dávek, které mají být ze systému uhrazeny všem pojištěncům. Bylo tedy rozhodnuto, že pojištěncům, kteří ještě nejsou důchodci, budou dávky sníženy. Podle žalobců takto nastavený systém důchodového pojištění porušuje ustanovení článku 8 směrnice 80/987, který stanoví: „[č]lenské státy zajistí, aby byla přijata nezbytná opatření na ochranu zájmů zaměstnanců a osob, které již odešly z podniku nebo provozovny zaměstnavatele ke dni vzniku platební neschopnosti zaměstnavatele, pokud jde o nabytá nebo nabývaná práva na starobní důchody [dávky ve stáří], včetně pozůstalostních důchodů [dávek pro pozůstalé], na základě doplňkových

podnikových nebo mezipodnikových systémů sociálního zabezpečení [systémů podnikového nebo mezipodnikového důchodového připojištění] které stojí mimo vnitrostátní zákonné systémy sociálního zabezpečení“.¹⁶

Poznámky k rozsudku: Případ vznáší více zajímavých otázek, než je možné zde přiblížit. My se zaměříme na tu část rozsudku, kde Soudní dvůr zkoumal, zda byly splněny podmínky odpovědnosti Spojeného království za škodu způsobenou žalobcům, tedy snížení jejich důchodových nároků.

Soudní dvůr zde nestanoví v abstraktním kontextu nic nového: princip odpovědnosti členského státu za škodu je nyní již etablován v judikatuře Soudního dvora a tento případ nepřináší žádnou novou právní otázku, kterou by Soudní dvůr musel vyjasňovat. Zajímavé však je, jakým způsobem postupuje při posuzování toho, zda bylo porušení „dostatečně závažné“. Zdůrazňuje kritérium jasnosti a přesnosti porušeného ustanovení. Při posouzení toho, zda byl klíčový článek 8 směrnice 80/987 dostatečně jasný, nedokazuje pouze na velice širokou formulaci tohoto ustanovení, ale zároveň zdůrazňuje, že ani jeden z účastníků řízení nebyl schopen specifikovat, jaký je minimální stupeň ochrany stanovený směrnicí. Posuzuje tedy míru konkrétnosti ustanovení nejen s pomocí objektivní interpretace, ale i s ohledem na empirickou skutečnost, které byl svědkem v průběhu řízení. Jen to podtrhuje význam řízení před Soudním dvorem, kdy účastník svým vystoupením skutečně může (alespoň v některých případech) reálně ovlivnit konečné rozhodnutí Soudního dvora.

Stejně empiricky nakonec Soudní dvůr postupoval i v případě určení, zda právní úprava Spojeného království porušuje požadavky směrnice (tuto otázku řešil samostatně před tím, než přistoupil k posuzování odpovědnosti za škodu). Soudní dvůr zde konstatoval: „pokud vycházíme ze způsobu, jakým zákonodárce Společenství vyjádřil svou vůli, je třeba konstatovat, že ustanovení vnitrostátního práva, která mohou vést, v určitých situacích, k zajištění dávek omezenému na 20 nebo 49 % nároků, na které by měl zaměstnanec nárok, tedy na méně než polovinu těchto nároků, nemohou být považována za odpovídající definici pojmu „ochrana“ použitému v článku 8 směrnice. V tomto ohledu je třeba uvést, že v roce 2004, podle číselných údajů předložených Komisi Spojeným královstvím, které nebyly popřeny: – přibližně 65 000 pojištěnců důchodových systémů utrpělo ztrátu vyšší než 20 % vzhledem k předpokládaným dávkám; – přibližně 35 000 z nich, což je dohromady téměř 54 %, utrpělo ztrátu přesahující 50 % uvedených dávek. Je tedy třeba dojít k závěru, že takový systém, který je zaveden právními předpisy Spojeného království, nezajišťuje ochranu stanovenou směrnicí a nepředstavuje správné provedení článku 8 směrnice“.¹⁷ Pokud nic jiného, pak tato pasáž jasně ukazuje, že Soudní dvůr není v rámci řízení o předběžné otázce pouze „soudem práva“, ale při zodpovídání právních otázek nutně řeší i ty skutkové. V potaz to musí brát především účastníci a dobře se v tomto ohledu na řízení připravit – jak strany ve sporu v hlavním řízení, tak členské státy, které před Soudním dvorem hájí svoji právní úpravu a také státní pokladnu.

ZA POVŠIMNUTÍ STOJÍ

Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. prosince 2006, SGAE (třetí senát, generální advokátka E. Sharpston)

V předběžné otázce podané španělským soudem se Soudní dvůr vyjádřil i k otázkám, které mu položil Krajský soud pro Střední Čechy (řízení ve věci C-282/06, OSA, Úř. věst. C 212, 2.9. 2006, s. 22). Týkaly se výkladu pojmu „sdělování veřejnosti“ v souvislosti s vysíláním

¹⁶ Citace dle bodu 8 rozsudku.

¹⁷ Rozsudek, body 57-59.

televize na hotelových pokojích, které bylo předmětem sporné novely Autorského zákona.¹⁸ Z výkladu podaného Soudním dvorem vyplývá, že je současné znění Autorského zákona v rozporu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.¹⁹ Blíže k rozsudku a zejména jeho následkům pro fyzické i právnické osoby v České republice srov. komentář, který vyjde v Právních rozhledech.²⁰

Usnesení předsedy Soudního dvora ze dne 19. prosince, Komise v Itálie, C-503/06 R

Tímto usnesením předseda Soudního dvora nařídil Itálii pozastavit uplatňování vnitrostátních právních předpisů, jež stanovily výjimky ze zákona, který implementoval směrnici o ochraně divokých ptáků.²¹ Učinil tak na žádost Komise v rámci řízení o porušení povinnosti. Komise totiž namítala, že pokud nedojde k uložení tohoto předběžného opatření, chráněné druhy divokých ptáků budou nenapravitelně ohroženy. Poněkud překvapivou se zdá být skutečnost, že Soudní dvůr uložil členskému státu povinnost pozastavit uplatňování vnitrostátního právního předpisu, přičemž však samotným výsledkem řízení, v rámci něhož je takové předběžné opatření uloženo, neaplikace vnitrostátního práva nemůže být. Rozsudek v řízení o porušení povinnosti je ve své podstatě pouze deklaratorním konstatováním porušení práva ze strany členského státu (rozsudek samozřejmě může mít další následky, jako například možnost Komise žalovat podle článku 228 ES členský stát znovu, popřípadě může sloužit jako indikace toho, že se členský stát dopustil „dostatečně závažného porušení“ své povinnosti, které může zakládat nárok na náhradu škody ze strany jednotlivce²²). Nejedná se však o první takto vydané předběžné opatření a přinejmenším část doktríny jeho vydání připouští.²³

Usnesení Soudního dvora ze dne 11. ledna 2007 ve věci Vorel, C-475/05 (pátý senát, generální advokát D. Ruiz-Jarabo Colomer)

V úplně první předběžné otázce podané českým soudem (Okresní soud v Českém Krumlově) Soudní dvůr rozhodl odůvodněným usnesením s poukazem na svoje předešlá rozhodnutí. V případě šlo o určení charakteru pracovní pohotovosti lékaře (zda se má započítat do řádné pracovní doby) a jaká odměna za pracovní pohotovost má lékaři náležet v rámci úpravy stanovené evropskými směrnicemi.²⁴ Že je pracovní pohotovost skutečně součástí řádné pracovní doby již Soudní dvůr potvrdil v několika předchozích rozhodnutích, otázkou odměny se však explicitně zabýval teprve nedávno.²⁵ Jak však upozorňuje ve svém komentáři

¹⁸ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), novela provedená zákonem č. 81/2005 Sb.

¹⁹ Úř. věst. L 167, s. 10; Zvl. vyd. 17/01, s. 230.

²⁰ Jan Komárek: Soudní dvůr Evropských společenství: vysílání televize na hotelových pokojích je „sdělováním veřejnosti“ ve smyslu směrnice 2001/29/ES, vychází v Právních rozhledech.

²¹ Směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků (Úř. věst. L 103, s. 1; Zvl. vyd. 15/01, s. 98).

²² Lze ovšem tvrdit, že následkem rozporu vnitrostátního právního předpisu s právem ES je jeho neaplikovatelnost. Ta je ovšem povinností vnitrostátních orgánů a Soudní dvůr ji nemůže nijak přímo uložit.

²³ Srov. např. usnesení ze dne 13. července 1977 ve věci Komise v. Irsko, 61/77 R, Recueil s. 937 a K. Lenaerts et al: *Procedural Law of the European Union* (2. vyd., Sweet & Maxwell 2006) na s. 423-424. Lenaerts je soudcem Soudního dvora.

²⁴ Směrnice Rady 93/104/ES ze dne 23. listopadu 1993 o některých aspektech úpravy pracovní doby (Úř. věst. L 307, s. 18; Zvl. vyd. 05/02 s. 197), ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/34/ES ze dne 22. června 2000 (Úř. věst. L 195, s. 41; Zvl. vyd. 05/04, s. 27, dále jen „směrnice 93/104“), jakož i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby (Úř. věst. L 299, s. 9; Zvl. vyd. 05/04, s. 381), která zrušila a nahradila směrnicí 93/104 od 2. srpna 2004.

²⁵ Viz rozsudek ze dne 1. prosince 2005, Dellas a další, C-14/04, Sb. rozh. s. I-10253; krátká anotace obsažena v Soudních rozhledech č. 3/2006 na s. 114.

tohoto usnesení Michal Bobek, zůstává zde prostor k pochybnostem, které bohužel předložená předběžná otázka zcela nevyjasnila.²⁶

NOVINKY ZE SOUDNÍHO DVORA

Se vstupem Bulharska a Rumunska do Evropské unie se zároveň rozšířily řady soudců Soudního dvora. Bulharským soudcem se stal Alexander Arabadjiev, který za sebou má působení jak v bulharské justici (byl soudcem nejvyššího i ústavního soudu), tak v politice (až do roku 2006 byl poslancem). Rumunsko vyslalo na Soudní dvůr Camelii Toader, která rovněž působila na Nejvyšším soudu a v akademické sféře.

Pro Soudní dvůr znamená další rozšíření EU nejen zvýšení počtu soudců (v té souvislosti je zajímavý postřeh Richarda A. Posnera, podle kterého je limitním počtem soudců justičního tělesa devět; nad tento počet ztrácí deliberace podle Posnera charakter soudního rozhodování a blíží se spíše zákonodárné rozpravě²⁷), ale rovněž zvýšení počtu jazyků, do kterých je nutné překládat rozsudky a další dokumenty. Uvidíme, nakolik se to promítne do fungování Soudního dvora.

Jan Komárek, Oxford

²⁶ *Michal Bobek*: Soudní dvůr Evropských společenství: Vorel – odměňování pracovní pohotovosti lékaře je mimo rámec komunitárního práva, vychází v Soudních rozhledech.

²⁷ Srov. Richard A. Posner: *The Federal Courts. Challenge and Reform* (Harvard University Press 1999) na s. 131. Posner považuje výhradu proti počtu jedenácti soudců za „zjevnou“ (tamtéž, v pozn. č. 11). Připomeňme, že Velký senát Soudního dvora čítá právě jedenáct soudců (viz článek 16 Protokolu o Statutu Soudního dvora).